

УДК 821.161.2-1/-9.09"18/19"І.Франко: 378.4(477.83-25):[005.745:001]
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/uls.2024.87-88.4615>

ЗУСТРІЧІ «КНИЖКОВОЇ ФРАНКІАНИ»

2023 рік, незважаючи на трагіку української сучасності – екзистенціальну жорстоку війну росії проти Української держави, української нації та культури, – був досить продуктивним для франкознавчого видавничого дискурсу. Уже стало традицією презентувати знакові книжкові новинки з промоційною метою в різних локаціях Львівського університету. У 2023 році такі зустрічі відбувалися в рамках серії презентацій франкознавчих видань «Книжкова франкіана», яку ініціювала директорка Інституту франкознавства Львівського університету *Наталія Тихолоз*. Упродовж року відбулися презентації шести книг, присвячених постаті та творчості Івана Франка:

- художнього біографічного роману Степана Процюка про Івана Франка «Руки і сльози», Київ: Видавництво Холодкевича «Тундрайв», 2022 (7 березня, у співпраці з факультетом журналістики ЛНУ імені Івана Франка);
- книги Миколи Ільницького «Іван Франко: антиномія природи і духу», Львів: Апріорі, 2023 (20 березня);
- книги Богдана Тихолоза «Франко як текст: досліді і досвіди», Львів: Простір-М, 2021 (6 квітня);
- книги Ярослави Мельник «Подзвінне Франкові», Дрогобич: Коло, 2023 (26 травня);
- монографії Катерини Шмеги «Дискурс маскулінності у прозі Івана Франка», Львів: Наукова думка, 2023 (21 червня);
- монографії Ігоря Медведя «Пророк чи еретик? Релігійний світогляд Івана Франка та його взаємини з духовенством», Львів, 2023 (27 серпня).

Усі презентації, крім першої, організував Інститут франкознавства у співпраці з Інститутом Івана Франка НАН України, Львівським національним літературно-меморіальним музеєм Івана Франка, Науковою бібліотекою ЛНУ імені Івана Франка. Більшість зустрічей відбулась у змішаному форматі.

«Книжкову франкіану» розпочали 7 березня 2023 р. презентацією в Дзеркальній залі Львівського університету нового **роману** відомого сучасного письменника **Степана Процюка «Руки і сльози»** (Київ: «Тундрайв», 2022). Зустріч з автором книги, яку назвали «Повернення Івана Франка», організували факультет журналістики та Інститут франкознавства Університету, а модерувала доцентка кафедри зарубіжної преси та інформації факультету журналістики *Ольга Квасниця*. Діалогічно-дискусійний формат презентації дав можливість усім учасникам (наживо і в режимі онлайн) ставити запитання письменникові й ділитися своїми міркуваннями з приводу роману й лейтмотивної теми про «повернення Івана Франка». Сам автор на початку

заходу прокоментував свій задум як спробу створення власного образу І. Франка, його духовної реінкарнації в сучасній Україні. Інтенсивній інтелектуальній атмосфері не завадила навіть звична для воєнного часу повітряна тривога, бо ж і в підземеллі Університету, в укритті, а невдовзі знову в урочистій атмосфері Дзеркальної зали С. Процюк щедро обмінювався своїми переживаннями, настроями, які опосідали його під час написання роману про І. Франка, ненав'язливо розкриваючи таємниці розкодування океану фактологічної бази з життя і творчості одного з найбільших геніїв України та світу, щоби зліутувати цей матеріал у романний психологічний наратив. Обговорення книги відбувалося у ритмі поважної, хоч і емоційної, дискусії, після чого учасники презентації мали добу нагоду набути собі книгу «Руки і сльози» з особистим автографом автора.

* * *

Через два тижні, 20 березня 2023 р., у рамках задуманого циклу презентацій відбулося обговорення книги **«Іван Франко: антиномія природи і духу»** (Львів: Априорі, 2023) відомого літературознавця, українського критика, поета, перекладача, члена-кореспондента НАН України, професора кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства, заслуженого професора Львівського університету **Миколи Ільницького**.

Як відомо, М. Ільницький у своєму багатовекторному й багаторічному творчому пошуку чимало часу присвячував і дослідженню творчості І. Франка. І хоча в книзі «Іван Франко: антиномія природи і духу», продукту багаторічних розмислів, зібрані статті з різних збірників наукових праць і періодичних видань, презентація франкознавчих писань видатного українського гуманітарія сучасності стала знаковою культурною подією.

Франкознавче слово професора М. Ільницького стане «животворною краплею в алгоритмах нашої комп'ютеризованої епохи» й істотно доповнить багатющу духовну скарбницю Львівського університету, – наголосив в. о. декана філологічного факультету *Роман Крохмальний*. Професор *Володимир Качмар*, проректор з науково-педагогічної роботи та соціальних питань і розвитку Львівського університету, підкреслив: «Ця презентація вкотре засвідчує, що університет як інституція – це не просто якась споруда, а люди, особистості, часто живі легенди, які щоденною наполегливою працею творять особливий духовний та інтелектуальний мікроклімат, зокрема й досліджуючи життя і творчість І. Франка».

Модераторка заходу Н. Тихолоз запросила поглянути на франкознавчий доробок професора М. Ільницького через призму його «перехресних стежок» із постаттю та творчістю І. Франка. Під час розмови синхронно на великому екрані демонстрували презентацію про книги та здобутки професора М. Ільницького, багатогранної і вельми продуктивної творчої особистості, людини, яка стала взірцем для цілих поколінь українців усієї України, вражаючи гідною поставою й упевненістю у власному голосі всупереч будь-яким життєвим обставинам.

Професор М. Ільницький розповів про етапи своїх наближень до спадщини великого земляка, бойка. Професор зауважив, що його нова книжка, результат

тривалого наукового осмислення розмаїтої франкознавчої проблематики, не є класичною монографією, проте виказує один засадничий момент його наукового пошуку – наголос «на нюансах», вишукування суто своєї теми, проблеми чи аспекту. Найскладнішим, за твердженням науковця, в осягненні Франкової творчості є те, що, і для самого письменника, і для нього недоз'ясованим назавжди залишається розуміння кінченості й безмежжя природи та людського духу. Бо що таке вічність за І. Франком: вічність у тобі, тобто у кожній окремій особистості. Автор книги також відзначив, що важливим інтелектуальним стимулом для нього до франкознавчих шукань стали писання самого І. Франка, а також Миколи Євшана (Федюшки) й неокласиків (Миколи Зерова, Павла Филиповича, Михайла Драй-Хмари), які, на його погляд, дали зразкові франкознавчі студії.

Надалі спостереженнями про книгу «Іван Франко: антиномія природи і духу» та її автора поділилися знані львівські літературознавці: професорка кафедри філології гуманітарного факультету Українського католицького університету, авторка передмови до книги *Ярослава Мельник*, завідувач кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського університету, професор *Михайло Гнатюк*, директор Інституту Івана Франка НАН України, член-кореспондент НАН України *Євген Нахлік*, директор Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка *Богдан Тихолоз*, завідувач відділу франкознавства Інституту Івана Франка НАН України, професор *Микола Легкий*, професор кафедри української літератури імені академіка М. Возняка ЛНУ імені Івана Франка *Валерій Корнійчук*, доцент тієї-таки кафедри *Ростислав Чопик*, онук автора *Данило Ільницький* та інші.

Професор В. Корнійчук, зокрема, наголосив, що М. Ільницький – учитель, який безперестанку продукує нові ідеї й охоплює нові світи. І хоча автор не вважає свою книгу монографією, але ж конститує її сама постать І. Франка та його творчість. Він також зазначив, що йому особисто дуже імпонує дослідницька метода М. Ільницького, адже кожна його студія стимулює до нових інтелектуальних пошуків, і увінчав свій виступ промовистим подячним вигуком визнання: «Ваша праця спонукає до праці... Честь Вашій праці!»

* * *

Невдовзі, 6 квітня 2023 р. в Науковій бібліотеці Львівського університету відбулася презентація книги **«Франко як текст: досліди і досвіди»** директора Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка, доцента кафедри української літератури імені акад. Михайла Возняка **Богдана Тихолоза** (Львів: Простір М, 2021). Захід відбувався у змішаному форматі. Модерував це «свято книги» колишній багаторічний директор Наукової бібліотеки Університету, а тепер керівник Централізованої бібліотечної системи для дітей Львова, доцент *Василь Кметь*, який наголосив, що всі, хто пише про І. Франка, мусять дуже добре усвідомлювати, наскільки це відповідально, бо ж згодом твоя книжка починає жити своїм життям. Автор монументального видання (близько 1000 сторінок тексту) розповів про своє перше знайомство з Франком, яке згодом переросло у велике захоплення творчістю і самою

постаттю митця; причому особисто його вразило Франкове вміння просто й чесно говорити про складні речі, навіть про те, про що говорити незручно. Книга «Франко як текст», – додав Б. Тихолоз, – це проміжний підсумок його багаторічних студій про життя і творчості І. Франка; у книгу увійшла понад сотня різножанрових текстів, написаних та опублікованих у 1996–2021 роках, об'єднаних свідомою орієнтацією на системну розбудову інтегрального франкознавства: мультидисциплінарного, багатожанрового, поліметодологічного, заснованого на надійному джерельному й фактологічному фундаменті.

Своїми імпресіями про книгу поділилися численні відомі науковці й колеги: голова Міжнародної асоціації франкознавців, завідувач кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського університету, професор *М. Гнатюк* («ця книга змушує замислюватися над Франковими текстами і самим Франком, а тому буде завжди актуальною»); директор Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, академік НАН України, Почесний доктор Львівського університету, професор *Микола Жулинський* (схвально оцінив книгу, назвавши спробу системної розбудови інтегрального франкознавства успішною, адже він репрезентує стереометричне осягнення феномену І. Франка); професорка кафедри філології гуманітарного факультету Українського католицького університету *Я. Мельник* (відзначила універсалізм Б. Тихолоза, який надзвичайно цікавий і часто непередбачуваний у своїх дослідницьких пошуках); професор кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка В. Корнійчук; старший викладач кафедри філології Українського католицького університету, автор післямови до книги *Данило Ільницький* (порівняв Тихолозову працю з Біблією: «це книга, яку необов'язково читати повністю, у кожному місці, де відкриєте, можна обрати сюжет, який виявиться дуже доречним, потрібним і актуальним»); професор кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства, член-кореспондент НАН України *М. Ільницький* (звернув увагу на інтегральну стереометричність книги та її притягальну силу: «коли починаєш читати якийсь розділ, він не хоче тебе відпускати, і ти мусиш дочитати його до кінця»).

Наприкінці презентації Б. Тихолоз підсумував, що геній автора «Мойсея» завжди був пробним каменем української гуманістики, «височенною гранітною скалою», яка часто відлякує невідповідності своєю колосальною величиною, міццю й титанічною енергетикою, але хто завзято візьметься до праці, то переконається, що «Франко як текст – це вогонь, а не попіл», адже «досліди і досвіди» кожного науковця підживлюють отой могутній вогонь Франкового глибокодум'я, передаючи його величний інтелектуальний заповіт наступним поколінням українців і всьому світу.

* * *

Ще одна презентація серії «Книжкова Франкіана» відбулася в рамках програми вшанування світлої пам'яті Івана Франка; цього разу партнерами Інституту франкознавства ЛНУ імені Івана Франка став ще й Український католицький університет. Презентували монументальне зібрання «Подзвінне Франкові» (Дрогобич: Коло, 2023), упорядницею якого стала докторка філологічних наук,

професорка Українського католицького університету **Ярослава Мельник**. Зустріч відбувалась у змішаному форматі у Львівському національному літературно-меморіальному музеї Івана Франка.

«Подзвінне Франкові» – найповніше наразі зібрання різножанрових текстів із нагоди відходу у вічність І. Франка: клепсидр, некрологів, пам'ятних телеграм, промов, виголошених на похороні, а також спогадів про його смерть і похорон тощо. Ідея книги, як зазначила упорядниця, постала давно – ще 2016 року, в ювілейне століття від часу смерті І. Франка. Презентоване видання стало логічним продовженням фундаментальної праці Я. Мельник – монографії «І остатня часть дороги. Іван Франко: 1908–1916 рр.». Однією з особистісних спонук, за словами франкознавиці, стала згадка про те, що по смерті І. Франка були звернення до його рідних зібрати некрологи, клепсидри, пам'ятні листи на смерть письменника, однак через тогочасні історичні суспільні й особисті обставини діти і дружина не змогли це зробити. А зробила цю колосальну роботу Ярослава Мельник, нехай уже й через 107 років. Праця над новою книгою була тривалою, копіткою і об'ємною.

Про складнощі відбору матеріалів до видання та співпрацю з вимогливою упорядницею поділився представник видавництва *Роман Скиба*. Обсяг книги врешті склав аж 487 сторінок, а чимало матеріалів не увійшли до видання, тож у планах Я. Мельник робота над 2 томом, який матиме трохи іншу концепцію.

Богдан Тихолоз, директор Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка і модератор події, наголосив на тому, що нова праця Я. Мельник – це книга не про смерть і не про кінець, а про продовження Франкового буття між нами. Тому символічно, що презентація «Подзвінного Франкові» відбулася в меморіальному музеї І. Франка – місці, де пам'ять про нашого видатного мислителя живе і надалі житиме. Саме ця ідея, визначальна щодо суті й концепції цього видання, стала провідною на презентації. Адже об'єм книги вкотре оприявнює для нас велич і вагу постаті І. Франка і для сучасників, і для нас. «Подзвінне Франкові» – це ще одна лепта в нашій спільній праці зі збереження пам'яті про І. Франка.

* * *

21 червня 2023 року «Книжкова франкіана» запрошувала в гості до Інституту Івана Франка НАН України на презентацію наукової монографії вченої секретарки Інституту Івана Франка, кандидатки філологічних наук **Катерини Шмеги** «Дискурс маскулінності у прозі Івана Франка» (Київ: Наукова думка, 2022). Праця вийшла в рамках проєкту Інституту Івана Франка «Наукова книга (Молоді вчені)» і стала вислідом кількарічних студій молодшої франкознавиці у сфері гендерної проблематики творчості І. Франка, які завершилися захистом кандидатської дисертації. Книга К. Шмеги – комплексне міждисциплінарне дослідження, присвячене різним виявам маскулінності у прозі І. Франка з урахуванням чинників психобіографії самого автора та соціокультурного контексту періоду його творчості – друга половина XIX – початок XX ст.

Подія відбувалась у змішаному форматі: очно (в Інституті Івана Франка НАН України, вул. М. Драгоманова, 18) та на платформі Zoom. Презентацію провадила

наукова редакторка монографії, докторка філологічних наук, заступниця директора з наукової роботи Інституту Івана Франка НАНУ Алла Швець. Модераторка привітала колегу з виходом у світ до широкого кола читачів цікавого сучасного дослідження, визначаючи його як книгу-експеримент, книгу-студію, книгу-відкриття, «енциклопедію різних чоловічих типів», спробу реконструкції образу чоловіка Франкової епохи.

Катерина Шмега розповіла про свій шлях від тексту дисертації до виходу монографії. Разом зі своєю колись науковою керівницею, а тепер колегою та доброю порадицею А. Швець, авторка книги згадувала про перипетії вибору дослідницької теми й виклики, які поставали перед нею в процесі написання. А. Швець також поділилася враженнями від роботи з К. Шмегою, починаючи з перших кроків до постановня на її очах зрілої вдумливої науковиці. Окремо авторка звернула увагу на концептуальність обкладинки, на якій зображено картину Казимира Малевича «Спортсмени»: множинність чоловічих фігур візуально у метафоричній формі втілює розмаїття маскуліностей і чоловічих характерів у Франковій творчості.

Потім діалог авторки з модераторкою плавно перейшов у жвавий полілог із гостями. Своїми враженнями від книги поділилися рецензенти видання – доктор філологічних наук, професор, декан факультету філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника *Роман Голод* та докторка філологічних наук, професорка кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського університету *Ірина Роздольська*. До розмови долучилися директор Інституту Івана Франка НАН України, член-кореспондент НАН України *Є. Нахлік*, завідувач відділу франкознавства Інституту, доктор філологічних наук *М. Легкий*, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки *Сергій Романов*, директорка Інституту франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка *Н. Тихолоз* та інші учасники презентації.

* * *

Наступною цікавою подією «Книжкової франкіани», яка відбулася 27 серпня 2023 р., стала презентація **монографії** заступника директора Дому Франка, кандидата історичних наук **Ігоря Медведя «Пророк чи сретик? Релігійний світогляд Івана Франка та його взаємини з греко-католицьким духовенством»** (*Львів: Вид-во Українського католицького університету, 2023*). Модерувала подію, що відбулась у Домі Франка, *Н. Тихолоз*.

У книзі осмислена найбільш скомплікована й контroversійна проблематика сучасного франкознавства – ставлення письменника до Греко-католицької церкви, його взаємини з духовенством, особиста релігійність тощо.

Автор книги спробував висвітлити численні складні питання Франкового життя в широкому релігійному, суспільно-політичному й національному контексті. Значна частина монографії присвячена проблемі вільнодумства й релігійності як важливих моментів українського суспільного життя другої половини XIX – початку XX ст., на особливостях діяльності Греко-католицької церкви в модерну добу, що

є, на переконання І. Медведя, важливими темами для якомога переконливішого висвітлення взаємин І. Франка з греко-католицьким духовенством. Для цього автор вдається до осмислення численних підтем: Іван Франко і Сильвестр Сембратович, Іван Франко і митрополит Андрей Шептицький, «радикали й попи», дискусії довкола «культу» І. Франка в Галичині в міжвоєння 1919–1939 рр. та ін. Саме такий стереоскопічний спосіб висвітлення проблеми дає змогу стверджувати, що книга істотно змінить оптику інтерпретації засадничих світоглядних переконань І. Франка навіть у дуже компетентного читача. Звісно, на презентації прозвучали й численні критичні зауваження з приводу тих чи інших аспектів книги, зокрема, щодо спроби виокреслювати засади письменникового світогляду на основі перипетій у художніх творах тощо. А проте більшість учасників презентації наголошували, що монографічне дослідження І. Медведя – дуже цінна праця у франкознавчому дискурсі. Один із гостей презентації, професор УКУ *Мирослав Маринович* зауважив, що якби такої книги ще не було, то її конче треба було би написати. Адже в ній автор істотно – фактологічно й доказово – укладає й випрозорює розуміння специфіки Франкової релігійності та його взаємин зі священниками і дає відповіді на чимало й досі драстичних запитань.

Тож 2023 рік став для нас щедрим на нові франкознавчі досліді і здобутки, які особливо цінні в трагічний час війни. Але навіть в таку пору невпинна праця науковців обіцяє нам нові зустрічі на «Книжковій франкіані» й наступного року.

Юрій ГОРБЛЯНСЬКИЙ, Зоряна ДРОЗДА

Юрій Горблянський – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна).

Yuriy Horblyans'kyi – Cand. Sc. (Philology), Associate Professor, Acad. M. Vozniak Department of Ukrainian Literature, Lviv Ivan Franko National University (1 Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine).

E-mail: yuriy.horblianskyi@lnu.edu.ua

Зоряна Дрозда – кандидат філологічних наук, провідний фахівець Інституту франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна).

Zoriana Drozda – Cand. Sc. (Philology), Chief Research Associate, Ivan Franko Studies Institute, Lviv Ivan Franko National University (1 Universytetska Str., 79000, Ukraine).

E-mail: zordrozda@gmail.com

Дата подання: 24 січня 2024 р.